

Tělesné metafory v české lokalizaci prostoru: analýza lokačních orientátorů čerpaných z domény lidského těla¹

Keywords: Cognitive linguistics, Czech language, Intrinsic space system, Localisation, Metonymy, Spatial relations

Klíčová slova: kognitivní lingvistika, čeština, intrinzní prostorový systém, lokalizace, metonymie, prostorové vztahy

Abstract

We often use expressions expressing space in the language automatically without thinking about their foundations and correlations. A suitable framework for their investigation is provided by cognitive linguistics through metaphorical models derived from the experience of the human body moving in space. The presented text, theoretically embedded in Levinson's subdomains of spatial language, focuses on the intrinsic frameworks of expressing space in Czech. To express the location of objects in space, the Czech language mainly uses a relative system based on the observer's perspective. It rarely uses an absolute system oriented according to the cardinal directions. This study analyzes the intrinsic system of spatial localizers in Czech, focusing only on localizers originating from the source domain.

Výrazy vyjadřující prostor v jazyce často používáme automaticky, aniž bychom přemýšleli o jejich základech a souvztažnostech. Vhodný rámec pro jejich zkoumání poskytuje kognitivní lingvistika prostřednictvím metaforických modelů odvozených ze zkušenosti lidského těla pohybujícího se v prostoru. Předkládaný text, zasazený teoreticky do Levinsonových subdomén prostorového jazyka, se zaměřuje na intrinzní rámce vyjadřování prostoru v češtině. Pro vyjadřování umístění objektů v prostoru využívá čeština převážně relativní systém vycházející z perspektivy pozorovatele, zřídka využívá absolutní systém orientovaný podle světových stran. Tato

---

¹ Tento výstup vznikl v rámci programu Cooperatio, poskytovaného Univerzitou Karlovou, vědní oblast Linguistika, řešeného na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy.

studie analyzuje intrinzní systém prostorových lokalizátorů v češtině, analýza se zaměřuje pouze na lokalizátory pocházející ze zdrojové domény lidského, ale částečně i zvířecího těla, odhalujíc metonymie, kde části těla slouží jako ukazatele prostorových vztahů.

1. Úvod

Jazykové vyjadřování prostorových souvztažností je samozřejmostí, kterou dennodenně užíváme, aniž bychom se zamýšleli nad jeho principy. Často teprve při konfrontaci s dalším jazykem zjišťujeme, že prostorové orientátory, které jsme považovali za absolutní, ztrácejí v jiném jazyce svou platnost, a my jsme nuceni přemýšlet o prostoru a lokalizaci předmětů pomocí jiných konceptů a rámců.

Studium prostoru má v lingvistice dlouhou tradici. V návaznosti na pojetí prostoru v gestaltové psychologii si lingvisté (srov. např. Press 1979, Levinson 1996, Cassirer 1996, Volker 1998, Caron 1998, Talmy 2000, Cablitz 2002, Lakoff 2006 aj.) začali všimnout, jakým způsobem jsou jazykově kódovány prostorové vztahy. Jednu z teorií interpretace prostorových vztahů v různých jazycích nabízí *kognitivní lingvistika*, která interpretuje jazykové formy a významy na základě metaforických modelů postavených na lidské zkušenosti s fyzickým světem, který je našim zkušenostním prostorem.

2. Teoretická východiska

Cílem tohoto příspěvku není mapování všech existujících jazykových teorií prostoru, které se vzájemně doplňují a upřesňují. Rámcově vycházím z pojetí *referenčních rámců* navazujících na Levinsonovo rozdělení základní subdomény prostorového jazyka (Levinson 1996, s. 17): zastřešujícími subdoménami prostorového jazyka jsou *p o h y b² a l o k a c e*. Doménu lokace pak dále Levinson rozděluje na ne-angulární (topologickou) a angulární (referenčních rámců), mezi nimiž vyděluje rámce *a b s o l u t n í, r e l a t i v n í a i n t r i n s n í*.

² V tomto textu se pohybové subdoméně věnovat nebudu. Podrobně srov. např. Saicová Římalová 2010 a Škodová 2024 (v tisku).

A b s o l u t n í s y s t é m vyčleňuje Levinson jako případ prostorové reference vztažené k Zemi, tj. chápe Zemi jako speciální typ objektu, jehož lokační/koordinační body jsou neměnné a vůči němuž jsou ostatní předměty lokalizovány absolutním způsobem (srov. Majid, Bowerman, Kita, Haun, Levinson 2004, s. 108). Těmito koordinačními body jsou *sever, jih, východ a západ*. Tato lokalizace se zaměřuje spíše na směr než na umístění. Pokorný (2012, s. 80–82) uvádí příklady absolutních prostorových systémů v různých jazycích, kdy jsou paralelně s lokalizacemi světových stran používány absolutní lokátory odlišných geografických prostředí, kterými mohou být např. *moře (táhnout šachovou figurkou směrem k moři*, tj. kupředu, v jazyce taba), *vnitrozemí* (směr dovnitř nějakého prostoru v jazyce tobelo), *hora* (v himalájských jazycích) apod. V češtině se tento systém používá pouze pro lokalizaci geografických objektů. *Šluknov leží na severu* (tj. v severní oblasti Čech) a při kontaktním používání map, např. *jeďte na sever* jako instrukce v navigační aplikaci.

V r e l a t i v n í m s y s t é m u je jako úhel pohledu na lokalizaci využita perspektiva pozorovatele, který lokalizuje předměty v prostoru s ohledem na své umístění vzhledem k nim a prostoru. Lokalizuje tedy předměty *vlevo* či *vpravo*, *tady* či *tam* apod. Tento systém je ternární, neboť pro lokalizaci potřebuje alespoň tři objekty,³ objekt pozorovatele, lokalizovaný objekt a objekt, vůči němuž se lokalizuje. Z tohoto důvodu je také možná alternace vyjádření lokace, která se mění s polohou pozorovatele. Jestliže *obchod je napravo od kostela*, tak při změně pozice pozorovatele je tentýž obchod *nalevo od kostela*. Věta *kniha je tady* vyjadřuje spíše lokaci pozorovatele, který se nachází v blízkosti knihy, protože při vyjádření skutečnosti větou *kniha je tam* nemuselo nutně dojít ke změně lokace knihy, jednoznačně se však změnilo umístění pozorovatele/mluvčího vůči knize. Tento systém je pro vyjadřování prostoru v češtině základní.

³ Terminologicky se v různých studiích používají různé termíny, které rozlišují mezi typy objektů, např. objekt, figura, pozadí. V pro potřeby tohoto textu však není toto terminologické rozlišení zásadně důležité.

Intrinsní systém⁴ je binární systém, který vyjadřuje vztahy mezi objekty v prostoru vzájemně, resp. bez systému vnějších koordinačních souřadnic, včetně pozorovatele/mluvčího. Pro vyjádření prostorových vztahů jsou využity objekty se strukturálně různými částmi. Lokalizovaný objekt je pak lokalizován vzhledem k některé části lokalizujícího objektu, který slouží jako jeho pozadí. Právě určité vlastnosti lokalizujícího předmětu jsou označovány jako *intrinsní rysy*.⁵ Sem patří např. lokalizace typu *nahoře, dole, na zadní straně, na přední straně*, ale také *hřbetní část* objektu, *břišní část* objektu. Např. ve větě *strom stojí před domem* není objektivně určitelné, kde strom stojí. To, že je určitá část domu označována jako přední nebo jako zadní, je otázkou úzu či kanonického užití, proto mluvčí, který není s kanonickým určením toho, co je považováno za přední stranu domu, seznámen, nemusí polohu stromu identifikovat.

3. Analýza lokalizátorů ze zdrojové domény těla

V následující části textu se zaměřím na analýzu intrinsního systému v češtině. Ačkoliv dominantním systémem pro lokalizaci objektů v češtině je systém relativní, využívá čeština také právě systému intrinsního. Při analýze budu aplikovat představové schéma⁶ lidského těla, které funguje jako zdrojová doména pro lokalizaci objektů v prostoru. Tj. zdrojovou doménou, ze které budu vybírat jednotlivé lokalizátory, je lidské tělo.⁷ Cílem je ukázat na případy metonymie⁸,

⁴ Konvalinková (2011) používá v českém textu termín *intrinsní*, Pokorný (2012) používá termín *intrinzitní*. S ohledem na závažnost a rozsah jejich textů pokračuji v užívání termínu zavedeného Konvalinkovou.

⁵ Ne vždy se jedná o skuteční *intrinsní rysy*. Tuto terminologickou nepřesnost však pomíjím a používám termín *intrinsní* tak, jak je v této souvislosti užíván.

⁶ K představovým schématům a zdrojovým doménám srov. Lakoff 2006, s. 269, v češtině např. Saicová-Římalová 2009.

⁷ Nezaměřuji se přitom na různé typy figur a na to, zda se jedná o referenční objekty externí či zahrnující.

⁸ Veškeré příklady uváděné v textu jsou čerpány z ČNK SYN verze 11.

v nichž je zdrojová oblast našeho těla přenášena na cílovou oblast lokalizace v prostoru binárním způsobem, resp. usouvztažněním dvou předmětů, z nichž předmět lokalizující je metonymickým připodobněním k některé části lidského těla.

3.1. Zdrojový prvek *záda*

Základním intrinsním rozlišením prostoru je používání lokalizace *vpředu* a *vzadu*, stejným způsobem jako asymetricky rozdělujeme naše tělo na přední část, která je usouvztažněna s činností vidění, slyšení a komunikace, a to díky umístění příslušných smyslových orgánů na tuto stranu těla,⁹ a zadní část, tj. *záda*, která se naopak od aktivního dění odvrací, resp. dění je kvůli absenci smyslových orgánů nepřístupné.

3.2. Zdrojový prvek *čelo*

Metonymicky důležitou částí přední částí těla je *čelo*, které je navíc umístěno v horní části těla, čímž získává další pozitivní kvality při metaforickém přenosu. *Čelo* je součástí hlavy a tváře, tj. oblasti, v níž jsou umístěny nejdůležitější smyslové orgány, pomocí nichž vnímáme svět. Tyto orientační a percepční charakteristiky přenášíme na budovy, jejichž kanonicky přední části charakterizujeme jako *průčelí*, části domu, které mají vstupní část, „vidí“ svými okny do ulice, ale jsou také ozdobou domu. Něco je tedy umístěno *na/ průčelí domu/budovy*.

Výrazné charakteristiky *čela*, jeho frontální a vysoko položené umístění v těle, ale pravděpodobně také důležitost jako vnějšího štítu mozku, se metonymicky přenášejí na objekty, které vnímáme jako lineární nebo podlouhlé a u nichž charakterizujeme „přední“ pozici jako důležitější než pozice po nich následující, stejně jako *čelo* vnímáme jako důležitou část těla, která předchází jeho dalším částem

⁹ Zajímavé je, že i uši, které jsou umístěny na obou stranách těla vnímáme spíše jako součást přední strany těla.

(proto např. *čelíme problémům, nepříteli, nepřízni*). V češtině se tedy *umísťujeme na/v čele žebříčku, průvodu, peletonu, fronty*, ale také *tabulky* apod.

Čelo je také ta část postele, směrem k níž se ukládáme hlavou, nebo stolu, kam usedá nejdůležitější osoba.¹⁰

3.3. Zdrojový prvek *temeno*

Dalším metonymickým přenosem z oblasti lidské hlavy je *temeno* jako nejvyšší bod lidské postavy, orientovaný směrem vzhůru, zaoblený a vystavený různým povětrnostním vlivům, zvl. těm nepříjemným; místo, na němž vnímáme foukání větru a žár slunce. Na základě podobnosti pak tento orientátor přenášíme do popisu krajiny, zvl. jej v češtině užíváme pro lokalizaci různých útvarů vyčnívajících z plochého reliéfu krajiny. Tyto útvary mohou být oblého tvaru jako hlava, např. *temeno vrchu, vrchoviny, kopce, sopky, valu, návrší*. V jiných případech je však rys oblasti potlačen a stačí pouze dominantní poloha vyčnívající nad reliéf krajiny *na temeni lokality, hory, horského hřebetu, terasy*. Tento lokátor obvykle nepřenášíme na jiné objekty ani na abstraktní entity, lze jej však použít např. pro popis krápníku, tj. *na temeni krápníku*.

3.4. Zdrojový prvek *ústa*

Posledním lokátorem z oblasti lidské hlavy jsou *ústa*, resp. *ústí*. Ústa jsou objektem, který zprostředkovává přechod z kontejneru lidského těla do vnějšího prostředí, příp. do jiného kontejneru. Lokalizační metonymie často zachycují, že v lidském těle je za ústy umístěn jícen, který je podlouhlého charakteru, z tohoto důvodu *ústí* je lokalizátorem objektů, které mají podlouhlý charakter a vyúsťují do otev-

¹⁰ Opačnou část postele, směrem k níž se ukládáme chodidly, je označována jako *nohy postele*. Např. *Spí s puškou v nohách postele* nebo *Posadil se na židli v nohách postele*. Jedná se přitom o lokaci, u níž není zjevné, zda se nachází vně či uvnitř objektu/postele. To vyplývá až z celého kontextu situace.

řeného nelimitovaného prostoru, např. *ústí řeky, potoka, chodby, komína, kanálu, kaňonu, šachty, uličky, tunelu, soutěsky* ale také *cév*.

U některých lokalizací je zdůrazněn bod přechodu z kontejneru, který je uzavřený a pozorovateli neviditelný, do otevřeného prostoru, podobně jako *ústa* vytvářejí předěl mezi skrytými útroby těla a vnějším světem mimo tělo, v češtině se tato metonymie promítá do kolokací typu *ústí propasti, kráteru, jeskyně, sklepa, štoly, otvoru, díry* apod.

Najdeme i přenos na objekty malých rozměrů, které svým tvarem připomínají trubici jícnu a přechodu do neohrazeného prostředí *ústí samopalů, výfuku, hlavně, skluzavky*.

3.5. Zdrojový prvek *rameno*

Posuneme-li se níže z oblasti hlavy jako zdroje lokačních metonymií do oblasti těla, bude dalším lokalizátorem ve fyzickém prostoru *rameno*, které má v samotné lokalizaci velmi úzké uplatnění. Tvarová podobnost zaobleného útvaru podlouhlého tvaru se v češtině přenáší pouze na vodní útvary, obvykle s tekoucí vodou, tj. např. *rameno řeky, vodního toku*, ale také např. *vodní nádrže*. Poměr velikosti lidského ramene vzhledem k vodním tokům se promítá do kolokability slova *rameno*, které se pojí pouze s většími vodními útvary. Nepoužíváme jej ve spojení s malými toky, jako je potok, resp. sám potok může být označen za *rameno* řeky, do které se vlévá.

3.6. Zdrojový prvek *hřbet*

Dalším metonymicky přeneseným lokalizátorem je *hřbet*, který označuje *záda* trupu primárně zvířecího, na lidské tělo se přenáší jen v expresivních případech. Kolokačně se proto jeho užití se *zády* nepřekrývá. Etymologicky je slovo *hřbet* expresivní obměnou slova *hrb* (Machek 1997, heslo *hřbet*). Geomorfologicky je *hřbet* protáhlým útvarem, který je vyvýšen nad ostatní reliéf krajiny. Je charakterizován postranními svahy a různě zaoblenou částí vrcholů, stejně jako je tomu u *hřbetu* zvířat.

Při lokalizaci vytváří kolokační spojení s vyvýšenými geomorfologickými útvary, které mají podlouhlý charakter, např. *hřbet hory, skály, pohoří, vrchoviny, vulkanické hřbety*. Na objekty negeomorfologického charakteru se přenáší minimálně. Velmi často také označuje protilehlou část dlaně, tj. *hřbet ruky*, dále označuje část tiskovin na jejich přelomovém švu, tj. *hřbet knihy, partitury*. Dále jsem zaznamenala jeho použití pro lokalizaci vzhledem k určité části ostrých předmětů s ostrou a tupou protilehlou částí, v takovém případě označuje neostrou hranu předmětu, např. *hřbet břitu*.

3.7. Zdrojový prvek *srdce*

Lidským orgánem, který se často přenáší do nejrůznějších metafor, je *srdce*. Tento orgán slouží také jako lokalizátor v rámci geografických útvarů různého typu. V lidském těle je srdce považováno za jeho střed, tj. centrum v rámci trojrozměrného trupu, které je skryté uvnitř. Charakteristika srdce jako centra trojrozměrného prostoru se přenáší do lokalizací typu *v srdci kopečků, hor, horského masivu, lesa, moře, ostrova, poloostrova, kontinentu, galaxie*. Najdeme ji však také u lokalizací, u nichž se k samotné lokalizaci do středu prostoru přidává také charakteristika daného prostoru jako živého organismu, např. *v srdci náměstí, vesnice, městečka, města, metropole, státu, regionu*. Častější jsou přitom kolokace s lexémy pojmenovávajícími útvary velké a složité, tj. typicky *město, metropole*. Tato charakteristika živého organismu se přenáší také na lokalizace do trojrozměrných objektů typu *v srdci domu, kaple, labyrintu*, ale také např. *v srdci přírody*.

3.8. Zdrojový prvek *útroby*

Poslední metonymií čerpanou z oblasti trupu jsou *útroby* čili vnitřní hrudní dutina včetně orgánů. Metonymický přenos *útroby* na lokalizaci využívá čeština v případech, kdy lokalizujeme dovnitř trojrozměrného či alespoň představově trojrozměrného objektu, přičemž vnitřní část tohoto prostoru považujeme za skrytou běžnému pohledu, ne zcela jednoduše dostupnou a velmi často také spleť a komplikovanou.

Tímto způsobem lokalizujeme dovnitř geomorfologických útvarů, např. *v útrobách kopců, masivu, kaňonu, jeskyně*, ale např. také *v útrobách lesa*. Lokalizovat můžeme také do *útroby země či města*. Častá je tato lokalizace v případech staveb, které jsou vnitřně složité, případně se tak naznačuje jejich nepřehlednost *v útrobách domu, paláce ruiny, věže, haly, bytu*, a jejichž jednotlivé části jsou případně také odděleně přístupné zaměstnancům a veřejnosti *v útrobách letiště, stadionu, arény, nemocnice, spořitelny, hotelu, chrámu, ředitelství*. Tato lokalizace není omezena na prostory velkého typu, důležitý je především rys skrytosti a komplikovanosti, užíváme tedy tuto lokalizaci i v případě malých prostorů paralelních k domům, např. *v útrobách stanu, člunu, lodi*, ale i do předmětů velmi malých rozměrů *v útrobách přístroje, spotřebiče, stroje, fotoaparátu, smartphonu, šatníku, hnízda*. Tato lokalizace je použita i v případě prostor, které jsou abstraktního charakteru *v útrobách internetu*.

3.9. Zdrojový prvek *chvost*

Posuneme-li se v metonymickém přenosu do částí těla, které chápeme jako spodní, najdeme v češtině lokalizátor opozitní k lokalizátoru *čelo, v/na čele*. Tím je část těla zvířecího, tj. *chvost* a lokalizace *být na chvostu*. Na rozdíl od *čela* je tento lokalizátor používán poměrně řídko. Typický je pro něj negativní příznak lokalizace, která je často chápána jako nedostatečná či podřadná ve srovnání s předními lokalizacemi v daném útvaru. Používá se zvl. ve sportovním slangu pro umístění jedince v zadní části útvaru chápaného jako podlouhlý a sestávajícího z jiných jedinců, např. *být na chvostu pole* (cyklistického uskupení), *peletonu, skupiny, vojenského průvodu, běžeckého uskupení*. U objektů není tento lokalizátor používán vůbec, naopak se uplatňuje u abstraktně chápaných lokalizací určujících pořadí, těmto lokalizacím právě přidává negativní příznak podřadnosti *být na chvostu tabulky, průzkumu, žebříčku*, ale i *firmy, Evropy* apod.

3.10. Zdrojový prvek *koleno*

Velmi řídkým¹¹ lokalizátorem používaným opět ve sportovním (vodáckém) slangu je *koleno*, resp. *v koleně řeky*.¹² Tento lokalizátor se přenáší na tvar řeky na základě oblého zaoblení podobného lidskému koleni. Jeví se jako alternativní k častějšímu lokalizátoru *rameno*, *v rameni řeky*.

3.11. Zdrojový prvek *pata*

Posledním lokalizátorem z oblasti lidského těla je *pata*, resp. *úpatí*, tedy místo ležící *u paty*. Lidská pata je zaobleným objektem vytvářejícím přechod mezi plochou zemí a z ní strmě do výšky se tyčící lidskou postavou. Tato podobnost je také přenášena na objekty krajiny, tj. na umístění v dolní části *u paty* objektu, který výrazně vyčnívá nad reliéfní plochu krajiny. Lokalizovat objekty můžeme *u úpatí hromady, kupky, kopce, náspu, krpálu, pahorku, stěny, skály, sopky, duny, vrchoviny, hory, horského štítu, pohorí útesu, hřebenu, skalního komínu, návrší*, tedy libovolných geomorfologických útvarů v krajině.

Nemusíme však lokalizovat k celým objektům, které se tyčí nad plochou. Tuto lokalizaci je možné použít i v případě jednotlivých částí, které se prudce zvedají ze základny, např. *u paty sjezdovky, svahu, srázu, střechy*.

Samotný lokalizátor *u paty* se může stát indikátorem toho, že plocha, vzhledem k níž se lokalizuje, se strmě zvedá z reliéfu, ačkoliv tento rys není inherentně ve významu slova, k němuž se lokalizuje, přítomen, např. *u paty parku, planiny, vinohradů, lesa, staré cesty, mysu*. V daných kontextech lokalizátor *u paty* naznačuje, že tyto objekty nejsou vodorovného charakteru, ale jsou umístěny na šikmé ploše.

¹¹ Tento lokalizátor se nevyskytuje v datech Českého národního korpusu. Je dohledatelný např. v [Mapy.cz](https://mapy.cz).

¹² *Peřej, studené koleno, pravotočivá zatáčka s velkými válcí, za kolenem je nájezd do soutěsky, podle stavu vody jed'te nejlépe vlevo*. Online: <https://mapy.cz/zakladni?source=base&id=1911157&x=15.5970639&y=50.6790452&z=17> [cit. 14. 12. 2023].

Rys oblosti a strmího srázu se promítá také do možnosti lokalizovat vzhledem k útvarům, které se nezdvihají nad reliéf krajiny, ale naopak prudce klesají pod něj a vytvářejí tak jakýsi negativ. To se týká lokací typu *u paty doliny, údolí, přehrady*.

Stejně jako je možné pomocí lokalizátoru *u paty* lokalizovat vzhledem ke geomorfologickým útvarům, je možné jej použít i u lidských výtvorů a objektů, které jsou součástí krajiny, např. *u paty sochy, sloupu, mohyly, schodiště, hradeb, věže, mostu, paláce, hráze, pevnosti, akropole, pyramidy*.

Lokalizátor *u paty* se pak v neposlední řadě používá pro lokalizaci u stromů, tj. *u paty stromu*.

4. Závěr

Jak je vidět z výše analyzovaných lokalizátorů, užívá čeština značné množství označení prostoru, která jsou intrinsího nikoliv relativního charakteru a přenášejí se na základě metonymie podle tvarů a umístění jednotlivých částí lidského těla. Kromě těchto samostatných lokalizátorů najdeme ještě další typy lokalizací, které jsou založeny na popisu nekanonické orientace některé části těla. Můžeme tak něco dělat nebo umístit *vzhůru nohama, vleže, vkleče, naležato*. Metafora lidského těla jako zdroje lokalizace se dále promítá do umístění předmětů vzhledem k mluvčímu/dominantní figuře například ve spojení *mít něco jako na dlani* nebo *mít něco před očima*, tj. velmi dobře viditelné, jako kdybychom si předmět mohli podat blízko k tváři. Naopak objekt, který jsme již minuli, necháváme za zády, nebo se k němu *otácíme zády*. Pokud je naopak předmět blízko před námi a pohybuje se po dráze totožné s naší, můžeme naši vzájemnou lokaci popsat spojením *být někomu/něčemu v patách*. Pokud chceme zdůraznit umístění objektů do paralelní pozice, tedy do souladu a koordinace v pohybu, můžeme činnost těchto objektů charakterizovat jako usku-tečňovanou *bok po boku*, nebo *ruku v ruce*. Pokud jste naopak s někým v naprostém nesouladu a odmítáte dále věnovat pozornost jemu

i jeho záležitostí, můžete mu v češtině doporučit, aby vám *vlezl na záda!*

Zdroje

- Křen M., Cvrček V., Hnátková M., Jelínek T., Kocek J., Kovářiková D., Křivan J., Milička J., Petkevič V., Procházka P., Skoumalová H., Šindlerová J., Škrabal M., *Korpus SYN, verze 11 ze 14. 12. 2022*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2022. Online: <https://www.korpus.cz>.
- Hnátková M., Křen M., Procházka P., Skoumalová H., The SYN-series corpora of written Czech. In *Proceedings of the Ninth International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC'14)*, 160–164. Reykjavík: ELRA, 2014.
- Jelínek T., Křivan J., Petkevič V., Skoumalová H., Šindlerová J., SYN2020: A new corpus of Czech with an innovated annotation. In: K. Ekštejn, F. Pártl, M. Konopík (eds.), *Text, Speech, and Dialogue*. TSD 2021. Lecture Notes in Computer Science, vol. 12848. Cham: Springer, 2021, s. 48–59.
- Křivan J., Šindlerová J., Změny v morfologické anotaci korpusů řady SYN: nové možnosti zkoumání české gramatiky a lexikonu. *Slovo a slovesnost* 83, 2022, č. 2, s. 122–145.

Literatura

- Cablitz G. H., 2002, The acquisition of an absolute system: learning to talk about SPACE in Marquesan (Oceanic, French Polynesia). *The Proceedings of the 31st Stanford Child Language Research Forum*, s. 40–49.
- Caron B., 1998, From body to space and time. In Zima P., Tax V. (eds.), *Language and Location in Space and Time*. München, Newcastle: Lincom Europa.
- Cassirer E., 1996, *Filosofie symbolických forem I – Jazyk*. Praha: Oikymenh.
- Konvalinková R., 2011, *Vyjadřování prostorových vztahů v češtině (valenčně-kognitivní analýza)*. Brno: MU (Disertační práce).
- Lakoff G., 2006, *Ženy, oheň a nebezpečné věci*. Praha: Triáda.
- Levinson S. C., 1996, Spatial language. *Annual Review of Anthropology* 25, s. 353–382.
- Machek V., 1997, *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Majid B., Kita S., Haun D., Levinson S., 2004, Can language restructure cognition? The case for space. *Trends in Cognitive science* 8 (3), s. 108–114.

- Pokorný J., 2012, Vyjadřování prostoru a jazyková relativita. *Linguistica*, s. 75–87. Online: <http://www.phil.muni.cz/linguistica/art/pokorny/pok-001.pdf>.
- Press M. L., 1979, *Chemehuevi: A Grammar and Lexicon*. Berkeley: University of California Press.
- Saicová Římalová L., 2009, Představová schémata a popis jazyka (Schéma cesty v češtině). *Jazykovědné aktuality* 46, č. 1–2, s. 12–20.
- Saicová Římalová L., 2010, *Vybraná slovesa pohybu v češtině*. Praha: Karolinum.
- Škodová S., 2024, *Some Discussions on Space and Motion from Contrastive Perspective: The Expression of Motion Events by Czech Native Speakers vs. Chinese Speakers of Czech* (v tisku).
- Talmy L., 2000, *Toward a cognitive semantics. Volume I: Concept structuring system*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Talmy L., 2000, *Toward a cognitive semantics. Volume II: Typology and process in concept structuring*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Volker C. A., 1998, *The Nalik Language of New Ireland. Papua New Guinea*. New York: Peter Lang.